

Modern Çek Cumhuriyeti'nin Öncüsü Olarak IX - XIV. Yüzyıllar Arasındaki Çek Devleti

The Czech State between IX-XIV. Centuries as the Predecessor of Modern Czech Republic

Hakan DEMİR 



Öz- Bu çalışmada IX-XIV. yüzyıllar arasındaki Çek devletinin tarihi anlatılacaktır. Ortaçağ Çek devletinin tarihi XIX. yüzyılda Çek milliyetçileri tarafından Çek uluslaşma sürecinin bir parçası haline getirilmiştir. Ortaçağ'da Çeklerin bir devlete sahip oldukları düşüncesi Habsburg Monarşisi yönetimi altındaki kaldıkları dönem boyunca Çekler tarafından canlı tutulmuştur. Ortaçağ Çek devleti IX. yüzyılda Přemyslid hanedanı tarafından kurulan ve 400 yıl boyunca varlığını sürdüren bir devlettir. Bu devlet dönemin diğer devletleri ile ilişkilerini sürdürmüş ve Kutsal Roma İmparatoru'nu seçen yedi seçiciden birisi olmuştur. Çek devlet geleneğinin tarihsel olarak bir sürekliliğe sahip olduğu düşüncesi Çek devletinin Orta Çağ'daki tarihine dayanılarak oluşturulmuştur. Modern dönemde Çekler, devlet kuran bir ulus oldukları fikrini geçmişteki Çek devletinin varlığına ve tarihine dayanarak inşa etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler- Çekya, Bohemya, Orta Avrupa, Kutsal Roma İmparatorluğu, Milliyetçilik.

Abstract – In this study, the history of Czechia between the 9-14th centuries will be revealed. The history of the medieval Czech state was made a part of the Czech nationalization process by Czech nationalists in the 19th century. The idea that the Czechs had a state in the Middle Ages was kept alive by the Czechs during the period of Habsburg rule. The medieval Czech state was a state founded by the Přemyslid dynasty in the 9th century and existed for 400 years. During this period, this state maintained its relations with other medieval states (such as Poland Hungary) and became one of the seven electors who chose the Holy Roman Emperor. The idea that the Czech statehood tradition has a historical continuity is based on the history of the Czech state in the Middle Ages. In the modern era, Czechs have constructed the idea that they are a state-forming nation based on the existence and history of the Czech state in the past.

Keywords- Czechia, Bohemia, Central Europe, Holy Roman Empire, Nationalism.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Öğr. Gör. Dr. Hakan DEMİR

Sakarya Üniversitesi <https://ror.org/04ttw109>

Araştırma Dekanlığı, Sakarya, Türkiye

ORCID: 0000-0001-9647-3301

e-mail: hakand@sakarya.edu.tr

Başvuru/Submitted: 15.10.2022

Kabul/Accepted: 18.06.2023

Atf: Demir, Hakan, "Modern Çek Cumhuriyeti'nin Öncüsü Olarak IX-XIV. Yüzyıllar Arasındaki Çek Devleti", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C. 6/1 (Haziran 2023), s. 399-410.

Citation: Demir, Hakan, "The Czech State between IX-XIV. Centuries as the Predecessor of Modern Czech Republic", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C. 6/1 (June 2023), p. 399-410.

EXTENDED ABSTRACT

This study explains the political history of the Czech state, which arose in the 9th century and lasted until the 14th century. The development of the Czech state under the Přemyslid dynasty forms the basis of today's Czech Republic. The Czechs who founded the Czech state were a tribe of Western Slavs, and the Přemyslid dynasty is the dynasty that founded this state and ruled for 400 years. The Czech origin of the founding dynasty led to the acceptance of the Western Slavs in the region as Czechs. Thus, both the origin of the present-day Czech state and the name of the Czech nation go back to the early Middle Ages. In this context, knowledge of the Czech Middle Ages allows you to understand the historical background on which the Czech nation was formed in the modern period. The national movements that began in the modern period in Europe, constructing their own national histories and national identities, connected with the past and shaped the idea that their national histories had continuity. This is particularly visible in the national movements of peoples living in Central Europe, such as the Czechs. Because, after the states of these nations were under the rule of foreign dynasties for centuries in the Middle Ages, the intellectuals of these nations in the modern period focused on medieval studies and traced the state that belonged to them in the past. Thus, the justification of the request for the establishment of an independent state in the modern period was based on the existence of their state in the Middle Ages, and this state gave a certain legitimacy to national political movements. This also applies to the Czechs. The countries where the Czechs lived in the past were known as the Czech Republic. Bohemia was conquered by the Boiis, a Celtic tribe, and these countries, which would later be called "Böhmen" in German, received the Latin name "Bohemia" (Bohemia) because of the Boiis. In the 17th century, Slavic tribes migrated to the southwest with the effect of the Germanic Lombards and Thuringians and settled in the Czech basin and the Slovak and Moravian plains. One of the rare written documents that mentions the existence of Slavic tribes in these areas is the work of the Byzantine historian Procopius from the year 512. In some regions, Slavic and Germanic tribes lived together. Over time, the warlike Avars conquered part of the Slavic population. Around 620, the Slavic tribes began to rebel against the Avar rule, and they succeeded against the Avars in 623-624. When they chose as their leader the Frankish merchant Samoa, probably who came from present-day central France, the first Slavic state was created under the leadership of Samova. After Sam's death in 658-659, this political community ruled by him fell apart. Another Slavic state that emerged after the collapse of the first Slavic state headed by Sam is Great Moravia, which has an important place in Czechoslovak and Slovak historiography. Bořivoj Přemyslid, the first ruler of Czech Bohemia, who began to gain power after the weakening of the Great Moravian state, designated the city of Prague as the center of the first Czech state. After Prince Bořivoj, Svyatopluk in 894, and after him Vratislav I (915-921) and his wife Drahomira (921-924) became the rulers of Bohemia. In the 10th century, the Czech Přemyslid dynasty began to compete with the Polish Piast dynasty and the Hungarian Arpad dynasty. The Sicilian Golden Edict of 1212 confirmed the exceptional status of Bohemia as part of the Holy Roman Empire. When III. Václav assassinated in 1306, the last male member of the Přemyslid dynasty died, and the Czech Přemyslid dynasty ended. Holy Roman Emperor IV. Charles politically created the lands of the Kingdom of Bohemia with a constitutional document published in 1348. The reform movement initiated by Jan Hus on Czech soil led to a series of wars on Czech soil. During the resulting political events, the Czech lands experienced political instability, and then came under the rule of the Habsburg dynasty. The rule of this dynasty continued until the collapse of the Austro-Hungarian Empire in 1918 and the establishment of the Republic of Czechoslovakia.

GİRİŞ

Bu makalede IX-XIV. yüzyıllar arasındaki Çek devletinin tarihi anlatılacaktır. Bu devletin IX. yüzyılda ortaya çıkışı ve XIV. yüzyılda Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun bir parçası olana kadar Çek Přemyslid hanedanı altındaki gelişimi bugünkü Çek Cumhuriyeti'nin temelini oluşturmaktadır. XIX. yüzyılda ortaya çıkan milliyetçi hareketlerden, bu dönemde Habsburg Monarşisi yönetimi altında yaşayan, Çekler de etkilenmişler ve Çek milliyetçilik fikrini geliştiren entelektüeller ve politikacılar bir Çek devletinin yeniden kurulması fikrini Ortaçağ'da zaten bir Çek devletinin var olduğu düşüncesine dayandırmışlardır. Bu bağlamda XIX. yüzyıldaki Çek milliyetçileri açısından Ortaçağ Çek devleti tarihinin bilinmesi oldukça önemliydi çünkü bu devletin varlığının tarihsel olgularla gösterilmesi hem Çeklerin devlet kurucu bir ulus olduklarını kanıtlayacak hem de onların kendi bağımsız devletlerine yeniden sahip olma yönündeki taleplerine bir dayanak oluşturacaktır.

Çek tarihçi Miroslav Hroch, XIX. yüzyıldaki milli hareketler ile ilgili olarak geliştirdiği çözümlemesinde; Çekleri “egemen olmayan etnik gruplardan” biri olarak kabul etmiştir. Çünkü modern milliyetçi hareketlerin ortaya çıktığı dönemde Çekler Avusturya Habsburg hanedanı tarafından yönetilmekteydiler. Oluşumunu tamamlamış bir ulusun tüm niteliklerine kavuşması amacı taşıyan örgütlü çabalara “milli hareketler” adını veren Hroch; bu konuda üç yapısal evre belirlemiştir. Birinci evrede ki Hroch buna “A Evresi” adını verir, milliyetçi eylemciler daha çok grubun dilini, toplumsal-kültürel özelliklerini, tarihten gelen farklılıklarını keşfetmek ve bunları gruba yaymakla meşguldürler. Bu evrede siyasi talepler dile getirilmez. İkinci evre olan “B Evresi”nde ise yeni bir eylemci gruba ortaya çıkar ve bir ulus yaratma projesine kitlesel destek sağlamaya çalışır. Bu bir “ulusal bilinci uyandırma” durumudur ve eylemcilerin ortaya attıkları düşünceler zamanla giderek daha fazla destek bulur. “Ulusal kimliklere” sahip çıkılmaya başlandığıdaysa bir kitle hareketi oluşur ve Hroch buna da C Evresi adını verir. Bu evreden sonra eksiksiz bir toplumsal yapı oluşturulur.¹ Miroslav Hroch'un oluşturduğu bu modellemeye göre, “A Evresi”nde, XIX. yüzyılda Çek entelektüelleri Çek ulusunun tarihini araştırmaya Ortaçağ Çek devletinin kuruluşunu ve gelişimini inceleyerek başlamışlardır. Bu şekilde Çek devletinin tarihsel bir sürekliliğe sahip olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Çek ulusal bilincinin ortaya çıkma süreci aslında XVIII. yüzyılın sonunda başlamış ve 1870'lere kadar devam etmiştir ve bu sürece “ulusal uyanış” adı verilmektedir. Bu dönemde Çek ulusal tarihi, dili ve kültürü alanında araştırmalar yapılmıştır. Bu “uyanış” ile birlikte 1848-49 Devrimleri döneminde Çekler siyasi taleplerini ortaya koyarak geçmişteki Çek devletinin yeniden kurulmasını amaçlamışlardır. Aslında bu yöndeki siyasi talepler, Habsburgların yönetimi altına girmiş olsalar da Çeklerin Ortaçağ'da kendi devletlerine sahip oldukları olgusuna dayandırılmıştır. Söz konusu olan Çeklerin hem kültürel hem de siyasi olarak yeniden bir “ulusal uyanış” yaşamalarıydı. Bu bağlamda çalışmada; Ortaçağ dönemindeki Çek devletinin ortaya çıkışı ve bu devletin XIV. yüzyılda Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu yönetimi altına girene kadar olan gelişimi tarihsel bir kronoloji çerçevesinde anlatılacak ve bugünkü Çek Cumhuriyeti'nin geçmişteki temeli gösterilecektir.

1. Çek Devletinin Kurulmasından Önce Yaşanan Siyasal Gelişmeler

Çek Cumhuriyeti ya da yeni resmi adıyla Çekya günümüzde 78.864 km² yüzölçüme sahip olan ve tarihi olarak Bohemya ve Moravya bölgeleri ile Silezya'nın bazı bölümlerinden oluşan ve coğrafi olarak Orta Avrupa'da bulunan bir devlettir. Çeklerin yaşadığı topraklar geçmişte Bohemya adıyla bilinmektedir. Çünkü MÖ I-III. yüzyıllarda Antik Roma'nın ortaya çıktığı dönemlerde bugünkü Çek toprakları bir Kelt kabilesi olan Boiiler tarafından fethedilmiş ve bu topraklara Boiilerden ötürü Latince “Bohemia” (Bohemya) adı verilmiştir ki bu isim Almandada daha sonra “Böhmen” adını almıştır. Roma İmparatorluğu'nun MS I. yüzyılda baskısını artırdığı dönemde ise Keltlerin yerini bir Germen kabilesi olan Markomanlar almıştır ancak Bohemya ve Moravya bölgeleri Roma İmparatorluğu dışında kalmışlardır. Bu nedenle Çek toprakları Roma ile sistematik bir bağlantı içinde olmamış ve bu durum daha sonra yaşanan kültürel gelişmeler üzerinde de belirleyici bir etki yaratmıştır.² Kaynakların yetersizliğinden dolayı Slavların Çek ve Moravya topraklarına ne zaman ve nereden geldikleri kesin olarak bilinmemekle birlikte arkeolojik araştırmalara ve Roma kaynaklarına dayanılarak Slavların Karpat dağları ve Baltık arasındaki ya da bunların daha doğusundaki bölgelerden geldikleri

¹Umut Özkırımlı, *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*, Sarmal Yayınevi, Nisan 1991, İstanbul, s. 184-186.

²Čorný, Petr; Pokorný, Jiří, *A Brief History of the Czech Lands*, (Çev. Anna Bryson), Prag, 2000, s. 3-4.

düşünülmektedir. Çeklerin de dahil oldukları Batı Slavlar ki bunlar genellikle Roma kaynaklarında Wend (Venedae) ya da sadece Slavlar (Sclavi) olarak adlandırılmışlar ve Doğu ve Güney Slavlardan ayrı bir grubu oluşturmuşlardır. Wendler ya da XVI. yüzyılda Slovenya’da gelişen Reform hareketi içinde yer alan yazar Primož Trubar’a göre *Windischler* Slavların atalarıydılar. Çünkü Trubar’a göre Slavlar aslında Kelt kökenli bir kavim olan Venetlerin (Veneti) soyundan gelmekteydiler. Ancak bu varsayım yeterince kanıtlanmış değildir.³ Bu dönemde Slavlar politik anlamda bir birlik oluşturmuş değillerdi. Çoğunlukla çeşitli kavimlere ayrılmış durumdaydılar. Bu Slav kavimlerinden biri olan Çekler ise (*Česi* ya da *Čechovi*) bugünkü Prag civarındaki bölgeyi işgal etmişler ve buraya yerleşmişlerdir. Dolayısıyla bugünkü Çek ulusunun ismi bu dönemde bir Slav kavmi olan Çeklerden gelmektedir. Yani Çek ulusuna ismini veren ayrı bir Slav-Çek kavmi bulunmaktaydı. Aslında Çek adı IX. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştı. Daha sonra bu isim Bohemya bölgesindeki Slavları kapsamıştır.⁴ Yukarıda belirtildiği gibi Çeklerin yaşadıkları bölge; burada Slavlardan önce yaşayan Kelt kavmi Boiilerden ötürü Bohemya olarak adlandırılırken, günümüz Çekleri ise kendi ulusal isimlerini buraya sonradan gelen Slav kavmi *Česilerden* almışlardır.

VI. yüzyılda Germen Langobard ve Thuringen kavimleri tarafından güneybatıdaki yerlerinden edilen Slav kavimleri, Bohemya havzası ile Slovak ve Moravya ovalarına yerleştiler. Bu bölgelerdeki Slav kavimlerin varlığına değinen az sayıdaki yazılı belgelerden bazılarını 512 yılında Bizanslı tarihçi Prokopios tarafından yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Bazı bölgelerde Slav ve Germen kavimleri birlikte bulunuyorlardı ama bu birliktelik Avarların Panonya’ya (Bugünkü Macaristan) akınlar yapmasıyla birlikte kesintiye uğradı. Çünkü Avarlar Frank Krallığı’na baskınlarda bulunmaya başlamışlardı.⁵ Bir Germen kavmi olan Frankların Kralı I. Clovis, Roma İmparatorluğu’nun Galya’da bulunan son valisini 486 yılında yenerek Merovenj hanedanını kurmuş ve bu şekilde ortaya çıkan Frank Krallığı Alemanlar, Saksonlar ve Bavyeralılar gibi Germen kavimlerini de içine alan bir devlet olmuştur.⁶ Frank Krallığı’na yönelik gerçekleşen Avar akınları Çek ve Moravya topraklarındaki Germen kavimlerini ortadan kaldırmıştır. Bunların bazıları ya bu bölgeyi terk etmiş ya da buradaki Slavlarla karışmışlardır. Yaşanan bu gelişmelerin sonucunda Slavlar bölgenin baskın olan tek nüfusu haline geldiler. Frank Krallığı ise daha sonraki yüzyıllarda Karolenj hanedanından gelen İmparator Charlemagne’in üç torunu arasında 843 yılında yapılan Verdun Antlaşması ile paylaşıldı. Paylaşılan Frank Krallığı’nın doğu kısmı Doğu Frankya Krallığı adını aldı ve bu krallık zamanla Kutsal Roma Germen İmparatorluğuna dönüştü. Çekler de bugünkü modern Almanya’nın bir kısım topraklarını içermiş olan bu Doğu Frankya İmparatorluğu’nun etkisi altında kalmışlardır.⁷

Hareketli ve savaççı olan Avarlar zamanla Slav nüfusun bir bölümüne boyun eğdirdiler. 620 yılı civarında Slav kavimleri Avar hakimiyetine karşı ayaklanmaya başladılar ve 623-624 yıllarında muhtemelen bugünkü Orta Fransa’dan gelen ve Frank bir tüccar olan Samo’yu lider olarak seçerek Avarlara karşı başarılı oldular. Böylece Samo liderliğinde ilk Slav devleti kurulmuş oldu. Bu ilk Slav devletinin ana merkezinin bugünkü Çekya’da bir bölge olan Moravya’nın güneyindeki topraklar olduğu düşünülmektedir. Fakat bu devletin sınırları tam olarak bilinmemektedir. Ancak yine de Avarların püskürtülmesinden sonra birleşmiş olan Slav kavimlerinin Samo’nun önderliğinde Bohemya, Moravya ve Slovakya’nın bir bölümü ile o dönemde burada yerleşik olan Slavların bulunduğu Bavyera’nın bir kısmını da içeren geniş bir imparatorluk kurdukları düşünülmektedir. Bu, Batı Slavları tarafından kurulmuş ilk krallıktı fakat bu devlet daha çok tek bir kişinin yani Samo’nun liderliği altında birleşmiş olan kavimler birliği görünümündeydi. Samo, yaklaşık 25 yıl boyunca lider olarak kaldı ve Frank Kralı Dagobert’e karşı başarılı savunma savaşları gerçekleştirildi. Samo’nun 658-659 yılları civarında ölmesinden sonra yöneticisi olduğu bu krallık dağıldı. Samo’nun lideri olduğu ilk Slav devletin dağılmasından sonra kurulan diğer bir başka Slav devleti ise Çekoslovak ve Slovak tarih yazımında

³ Hakan Demir, “Slovenya’da XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Milli Hareket”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6 Sayı 2, Aralık 2017, s. 298.

⁴ Elisabeth Bakke, *Doomed to failure?: the Czechoslovak nation project and the Slovak autonomist reaction, 1918-38*, Basılmamış Doktora Tezi, Oslo Üniversitesi, 1998, s. 81.

⁵ Bakke, *Doomed to failure?*, s. 82.

⁶ Mary Fulbrook, *Almanya’nın Kısa Tarihi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 25.

⁷ James Hawes, *Kısa Almanya Tarihi*, Say Yayınları, İstanbul, 2021, s. 36.

önemli bir role sahip olan ve Büyük Moravya adı verilen devlettir. Bu devlet IX. yüzyılda ortaya çıkmıştır ve ilk Çekoslovakya ve ilk Slovakya devleti olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu devletin sınırları, 1918'de kurulan Çekoslovakya'nın sınırlarına kabaca denk düşmektedir. Panonya ile Vistül etrafındaki bölge de (bugünkü Polonya içinde yer almaktadır) Büyük Moravya devletinin hakimiyeti altındaydı. Bu devletin siyasi, kültürel ve dini merkezi Güney Moravya'daki yerleşim merkezleriydi ve bunlar Mikulčice ve Staré Město (bugünkü Uherské Hradiště) idi. Büyük Moravya devleti 830 yılında Mojmir'in liderliği altında kurulmuştur. Mojmir'i 846-870 yılları arasında hüküm süren Rastislav ve onu da 870-894 yılları arasında iktidarı elinde tutan Svätopluk takip etti. Büyük Moravya en geniş sınırlarına Svätopluk'un yönetimi altında ulaştı. İlk yönetici olan Mojmir, ayrıca Nitra bölgesinin yöneticisi Pribina'nın da topraklarını ele geçirmişti. Pribina'nın Moravyalı bir soylu mu olduğu ya da ayrı bir kabilenin yöneticisi mi olduğu tartışmalı bir konudur fakat bu bölgeye Hıristiyanlığı soktuğu kabul edilmektedir. Salzburg Başpiskoposu Adalram Nitra'daki ilk kiliseyi 821 ya da 833 yılında yaptırmıştır.⁸ Hıristiyanlık bugünkü Çek topraklarına Frank misyonerler tarafından getirilmiştir. Bu misyonerler Latince kullanmaktaydılar. Büyük Moravya devletinin yöneticilerinden olan Rastislav, İncil'i Slavların dilinde okuyan ve ibadet eden misyonerlerin gelmesini Roma'dan talep etmiş fakat bu talebi konusunda herhangi bir yanıt alamayınca bu sefer bu yöndeki talebini Bizans İmparatoru III. Michael'e iletmış ve imparator da Yunanca ve Makedonca diyalektiğini konuşan Selanikli iki kardeş olan Konstantin (Kiril) ve Methodios'u buraya göndermiştir. Ayrıca Rastislav Doğu Frank İmparatorluğu'nun Orta Avrupa'daki etkisini dengelemek için de Bizans İmparatorluğu ile olan ilişkilerini geliştirmeye çalışıyordu. Bu nedenle Bizans İmparatoru'ndan bir Hıristiyan misyoner grubunu göndermesini talep etmişti. Gönderilen kardeşler Glagolitik alfabesini tasarlamışlar ve Eski Kilise Slavcası temelinde bir Slav edebi dili geliştirmişlerdir. Alfabenin Glagolitik adını taşımasının nedeni eski Slav dilinde (Staroslavenski) glagoljati kelimesinin konuşma anlamına gelmesiydi. Kiril ve Methodios, Moravya'da 863-867 yılları arasında bulunmuşlardır.⁹ Aslında onların misyonlarının ana hedefi geniş kitleleri Hıristiyanlığa döndürmek değil buradaki yerel din adamlarını eğitmektir. Gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucunda İncil'in bir kısmı çevrilmiş ve Slav dilinde ayinler yapılmıştır. Bu faaliyetler ayrıca Büyük Moravya devletinde kilise organizasyonunun oluşturulması konusunda da bir temel oluşturmuşlardır. 869 yılında ölmesinden birkaç ay önce Konstantin Roma'da Kiril adını alırken, Methodios Panonya'ya geri dönmüştür. Kilisenin dili konusunda Slav ve Latin kampları arasında yaşanan mücadeleyi geçici olarak; 880 yılında Büyük Moravya kendi başpiskoposluğuna kavuştuğunda ve Methodios da buranın ilk başpiskoposu olduğunda Slav kampı kazanmıştı. Ancak 885 yılında Methodios'un ölmesinden sonra bir Papalık kararı bu durumu tersine çevirmiş ve Frank misyonerler üstünlüğü ele geçirmişlerdir. Methodios'un ölümüyle birlikte Slav dilinde yapılan ayinler yine de ortadan kalkmamış fakat Büyük Moravya yöneticisi Svätopluk, Slav dilindeki ayinlerin yerine Latin dilindeki ayinleri desteklemiştir. Buna rağmen Methodios'un izleyicileri Bohemya ve diğer Slav bölgelerindeki çalışmalarını sürdürmüşlerdir ve Slav ayinleri daha sonra Kiev Rus Prensiği'nde de kök salmıştır. Kiril ve Methodios'un izleyicileri ise Glagolitik alfabesinin Bulgar versiyonundan Kiril alfabesini oluşturmuşlardır.¹⁰

Büyük Moravya devleti yöneticisi Svätopluk 894 yılında ölünce yerine oğlu II. Mojmir geçti. Bu sırada koşullar kötüleşmişti çünkü bu dönemde Macarlar Orta Avrupa'ya akınlar düzenlemeye başlamışlardı. Bu süreçte bazı Slav kavimlerinin başında bulunan prensler; Büyük Moravya devletinin kendileri üzerinde sahip olduğu egemenliği sınırlandırmak için Macar akınlarını kullandılar. Hatta bazı Çek prensleri Doğu Frankların Kralı Arnulf'a vassallık yemini ettiler. Macarlar yaptıkları akınlar sonucunda Moravya'nın merkez bölgesine yerleşemediler ancak bunun yerine Tisa ve Tuna nehirleri çevresine çekildiler. Büyük Moravya lideri II. Mojmir, 904-905 civarında Macarlara karşı yaptığı bir dizi önemli savaş sırasında yenildi ve Bohemya üzerindeki kontrolünü kaybetti. Büyük Moravya devletinin gücünün azaldığı bu dönemde Bohemya'daki Çek Přemyslid ailesinden gelen yerel bir prens güç elde etti. II. Mojmir'in ölümünden sonra Büyük Moravya devleti ortadan kalktı ve bu devletin bir

⁸ Čorný; Pokorný, *A Brief History of the Czech Lands*, s. 6-7.

⁹ Bakke, *Doomed to failure?*, s. 82-83.

¹⁰ Hakan Demir, "Hırvatistan'da Yugoslavcılık Düşüncesi", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, II/2, İstanbul, 2013, s. 128-129.

parçasını oluşturan bugünkü Slovakya'nın güney bölgeleri direkt olarak Macar yönetimi altına girdi. Büyük Moravya, kendi yönetici hanedanını kaybetti ve buradaki kilise organizasyonu ortadan kalktı.¹¹

2. Çek Devletinin Kurulması ve Gelişimi

Büyük Moravya devletinin zayıflaması üzerine güç kazanmaya başlayan Bohemya Çeklerinin Přemyslid hanedanından gelen ilk yöneticisi olan Bořivoj, ilk Bohemya-Çek devletinin merkezini Prag şehri olarak belirledi. Přens Bořivoj'un yönetim merkezi daha sonra Prag'ın kuzeyinde bulunan Levý Hradec oldu. Bořivoj ve eşi Ludmila'nın da 870-880 civarında muhtemelen Methodios tarafından vaftiz edildikleri düşünülmektedir. Böylece Büyük Moravya devletinin zayıflaması sonucunda ayrı bir Çek devleti Přemyslid hanedanından gelen Přens Bořivoj tarafından kurulmuş oldu. Přemyslid hanedanı ismini efsanevi Přens Přemyslid'den almaktaydı. Přens Bořivoj, Aziz Klement Kilisesini yaptırdı ve 885 yılı civarında idari merkezini bugünkü Prag kalesinin bulunduğu alana taşıdı. Prag kalesi civarı, Elbe nehri (Vltava) üzerindeki geçişlerde uygun olduğu için önemli bir ticaret merkezi haline geldi. Ancak Bohemya havzasında edinmiş olduğu kilit konuma rağmen Přens Bořivoj ölümüne kadar yine de Büyük Moravya devletine sadık kaldı. Přens Bořivoj'un ardından Spytihněv 894'de ve onun ardından I. Vratislav (915-921) ve eşi Drahomira (921-924) Bohemya'nın sırayla diğer yöneticileri oldular. Drahomira küçük yaşta ki oğlu Přens I. Václav zamanında da yöneticilik yaptı. I. Václav 11 yıl yöneticilik yapmıştır. 907 yılı civarında doğmuş ve Bohemya tahtına tam olarak 17 yaşındayken geçmiştir.¹² 929'da yaptığı bir savaşın ardından Sakson kralına bağlılık yemini etmesine rağmen, Macar ve Sakson tehditleri karşısında Přemyslid hanedanının gücünü pekiştirmiştir. I. Václav ayrıca ateşli bir Hıristiyan olarak bilinmektedir. Halkına Hıristiyanlığı kabul ettirme konusunda kararlıydı. I. Václav kendi döneminin koşullarına göre iyi eğitim almış birisiydi. Daha önce Baviera yönelimli olan politikayı Saksonya lehine değiştirmiştir. Saksonya, bu dönemde Alman topraklarında önemli bir rol oynamaya başlamıştı. Saksonya ile olan bağlantının gelişmesinin önemli göstergelerinden birisi de Prag Kalesinde Aziz Vitus Kilisesinin Gotik tarzda inşa edilmesiydi. Yaşanan bu gelişmelere rağmen bir süre sonra I. Václav, kendisini kardeşi Boleslav ile bir iktidar mücadelesi içinde buldu. 935 yılında (bazı kaynaklara göre 929) Boleslav ağabeyini öldürdü ve kendi tahtta geçti. I. Václav kanonize edildi ve sonsuz ve göksel bir hükümdar olarak kabul gördü. Ayrıca Çek devletliliğini simgeledi. Aslında I. Václav kültü, Václav'ın kendi yaptırdığı St. Vitus kilisesine gömülmesinden sonra onu öldüren kardeşi I. Boleslav'ın zamanında ortaya çıkmıştı. Efsanelerde I. Václav dindar bir Hıristiyan olarak betimlenmekte ve öldürüleceğini bilmesine rağmen kardeşinin yanına giden bir şehit olarak gösterilmektedir. I. Václav kendi dönemine göre olağanüstü başarılı bir yöneticiydi. Okuma ve yazmayı dedesi Bořivoj'un eşi ve kendisinin büyükannesi olan Ludmila'dan öğrenmişti. Ancak ilk Çek yöneticisi Přens Bořivoj'un dul eşi Ludmila, kendi gelini ve aynı zamanda torunu I. Václav'ın annesi olan Drahomira'nın hizmetindeki Viking savaşçıları tarafından öldürüldü. Öldürülen Ludmila da kanonize edilmiş ve kalıntıları Prag'daki Aziz Jirí Bazilikasına konulmuştur. Ludmila'nın öldürülmesi Přemyslid hanedanı içerisindeki çatışmaları ve rekabeti göstermektedir. Efsaneye göre I. Václav'ın annesi Drahomira oğlu üzerindeki etkisinden dolayı kayınvalidesi Ludmila'yı öldürtmüştü. Bir başka yoruma göre ise Drahomira aslında öldürttüğü Ludmila'ya karşıt bir biçimde Paganizmi simgelemektedir. Öldürülen Ludmila aynı zamanda ilk şehit olarak kabul edilmektedir. Kardeşi Boleslav tarafından öldürülen I. Václav ise İngilizce konuşulan dünyada "İyi Kral Wenceslaus" olarak bir Hıristiyan ilahisinde de konu edilmektedir.¹³

I. Václav'dan sonra tahta geçen I. Boleslav (935-972) zalim olarak bilinmesine rağmen başarılı bir savaşçıdır. Bu nedenle ağabeyini öldürmesi affedilmiştir. I. Boleslav, Kutsal Roma İmparatoru I. Otto (936-973) ile uzun dönemli bir çatışmaya girmiş ancak 955 yılında Augsburg yakınlarındaki yapılan savaşta Pagan Macarlara karşı I. Otto'nun safında yer almıştır. I. Otto 962'de Alman Kralı olarak taç giymiş ve bazı tarihçiler tarafından ilk Kutsal Roma İmparatoru olarak kabul edilmiştir. Macarlarla yapılan savaşın sonucunda Çek Přemyslid hanedanı, Moravya, Silezya, bugünkü Slovakya'nın bazı batı

¹¹ William M. Mahoney, *The History of the Czech Republic and Slovakia*, Greenwood, Santa Barbara - California, 2011, s. 41-42.

¹² Mahoney, *The History of the Czech Republic*, s. 43-44.

¹³ Bakke, *Doomed to failure?*, s. 82-83.

kısımları ve Krakow civarındaki Polonya topraklarının kontrolünü ele geçirmiştir. Bu genişleme Hıristiyanlığın da yayılmaya başlamasıyla bağlantılıydı. Çünkü II. Boleslav (Dindar) Přemyslid'in (972-999) hükümlerinde 973 yılında Hradčany'de bir manastır inşa edilmiş ve burası Drahomira tarafından öldürülen Ludmila hakkında oluşturulan kültün de üssü haline getirilmiştir.¹⁴ II. Boleslav'ın dönemi, Çeklerin Přemyslid hanedanı altında birleştirildiği ve Çek devleti topraklarının en geniş yayılmasını yaşadığı yani Bohemya, Moravya ve Slovakya ile Galiçya'nın uzak bölgelerinin bu devletin sınırları içine dahil edildiği bir dönemdi. 973 yılında Prag'da bir piskoposluk kuruldu. Bu piskoposluğun kurulması aynı zamanda Bohemya topraklarının dinsel bakımdan Ratisbon'daki (Regensburg) piskoposluk merkezine olan bağımlılığın kurtulması anlamına gelmekteydi. İkinci Prag Piskoposu olarak görev yapan Vojtěch (Adalbert) kilisenin prestijini artırmak için çaba gösterdi ve Hıristiyan yaşamının prensiplerinin derin bir biçimde anlaşılması konusunda çalışmalar yaptı. Çünkü bu dönemde prensin sarayında bile pagan gelenekler varlığını sürdürmekteydi ve prens sadece görünüşte Hıristiyanlığı kabul etmişti. İyi bir eğitime sahip olan Vojtěch, ilk manastırını 993 yılında Prag yakınlarındaki Břenov'da kurdu. Ancak onun bu faaliyetleri II. Boleslav tarafından düşmanlıkla karşılandı. Çünkü II. Boleslav, Vojtěch'in Prag'ın güney ve doğusunu kontrol eden Slavnik ailesinin soyundan gelmesinden hoşlanmıyordu. 995 yılında II. Boleslav'ın kuvvetleri bu ailenin tüm üyelerini öldürdü ve böylece Přemyslid ailesi tüm Bohemya'nın kontrolünü ele geçirdi. Bu sırada Piskopos Vojtěch ülke dışındaydı ve Baltık Pruslarına (Pruslar bir Baltık kavmiydi) yönelik gerçekleştirilen bir misyoner yolcuğu sırasında yani 997 yılında şehit düşmüştü. Kutsal Roma İmparatoru III. Otto ve Polonya Kralı (Cesur) Boleslav'ın insiyatifi ile Polonya'nın Gniezno kentinde bulunan Vojtěch'in mezarı üzerine bir başpiskoposluk inşa edildi. Bohemya'da destek bulma konusunda hayatı boyunca başarısız olan ve Slavnik ailesinden gelen Vojtěch ancak ölümünden sonra saygınlık elde etmiş oldu. Vojtěch de kanonize edildi ve Aziz Ludmila ile Aziz Václav düzeyinde bir aziz olarak kabul gördü. Bu üçlü aziz grubuna daha sonra Başrahip Prokop eklendi ki kendisi Sazava Manastırının da kurucusuydu. Bu manastır Slav dilindeki ayinlerin 1097 yılına kadar sürdürüldüğü tek Çek manastırı oldu.¹⁵

X. ve XI. yüzyıllarda Çek Devleti kendisini derin bir kriz içinde buldu. Komşu Macaristan ve Polonya devletlerinin yükselişi ve yayılmaları ve 999 yılında ölen II. Boleslav'ın oğulları arasındaki çatışmalar krizin yaşanmasında belirleyici oldu. X. yüzyılda Çek Přemyslid hanedanı, Polonyalı Piast hanedanı ve Macar Arpad hanedanı ile rekabet etmeye başlamıştı. Bu rekabet sırasında Přemyslid hanedanı topraklarının büyük bir kısmını kaybetti ve devletin sınırları sadece Bohemya ile sınırlı kaldı. Polonya Kralı (Cesur) Boleslav, Přemyslidlerin bu zayıflığından yararlanarak Çek tahtına kendi adayını Vladivoj Přemyslid'in geçmesini sağladı. Vladivoj, Kutsal Roma İmparatoru II. Henry tarafından hükümlerinde onaylanan ilk Çek yöneticiydi. İmparator Vladivoj'a Bohemya'yı bir Roma fiefi olarak vermişti. Ancak bu onaylama Çek topraklarının Germenlere itaat etmesi anlamına gelmiyordu.¹⁶ XII. yüzyıldan itibaren Kutsal Roma İmparatorluğu olarak bilinen imparatorluk bugünkü Avusturya, İsviçre, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, Silezya, Bohemya, Moravya, Almanya ve Kuzey İtalya'yı içine almaktaydı. Bu topraklar üzerinde imparatorun iktidarı gerçek olmaktan çok formel bir iktidardı. Prenslere ki Bohemya-Çek prensleri de dahil yönettikleri topraklarda kendi iktidarlarını kullanan yöneticilerdi. Fakat bu durum Kutsal Roma İmparatoru ile olan ilişkilerinin sorunsuz olduğu anlamına da gelmemekteydi. III. Boleslav Přemyslid (999-1002 ya da 1003) Çek topraklarının çoğunu kaybetti. Ancak kardeşi Oldřich 1019'da Moravya'yı Polonyalılardan geri aldı ve böylece bugüne kadar sabit kalan Çek-Polonya sınırını da belirlemiş oldu. I. Břetislav ise (1034-1055) Polonya topraklarını yağmaladığı bir sefer gerçekleştirdi. Aynı zamanda Çek Kanun Kitabı onun döneminde ortaya çıktı. Devletin dağılmasını önlemek ve güç mücadelelerini ortadan kaldırmak amacıyla I. Břetislav 1054 yılında yaşça en büyük Přemyslid hanedanı üyesinin tahta geçmesi gerektiği yönünde bir kıdem ilkesini uygulamaya soktu. Břetislav'ın oğlu II. Vratislav, 1063 yılında Prag Piskoposunun gücünü sınırlamaya çalıştı ve bu nedenle Moravya'daki Olomouc kentinde ayrı bir piskoposluk kurdu. 1085 yılında Kutsal Roma İmparatoru IV. Henry ile Papa VII. Gregorius arasında ortaya çıkan çatışmada imparatoru

¹⁴ Čorný; Pokorný, *A Brief History of the Czech Lands*, s. 10.

¹⁵ Čorný; Pokorný, *A Brief History of the Czech Lands*, s. 11.

¹⁶ Milan Šarac, *Povijest Češke Od seobe Slavena do suvremenog doba*, Sandorf, Zagreb, 2014, s. 74-75.

desteklemesinden dolayı II. Vratislav sadece kendi yaşadığı sürece geçerli olmak üzere imparatorun kral unvanını aldı. Yani 1085 yılında kral olarak taç giyen ilk Çek Prensi II. Vratislav oldu. Bu unvanın verilmesi aslında Kutsal Roma İmparatorluğu içinde Bohemya-Çek devletinin öneminin onaylanması anlamına geliyordu. II. Vratislav dışında kendi yaşamı süresince geçerli olacak biçimde kral unvanını 1158 yılında kullanmaya başlayan diğer bir Çek yönetici de II. Vladislav (1140-1172) idi. II. Vratislav, Kutsal Roma İmparatoru I. Frederick Barbarossa'nın müttefiği olarak İtalya'ya yapılan seferlerde yer aldığı için bu unvanı imparatorun alabilmişti. Bu iki Çek yöneticinin kullandığı kral unvanı sadece onların yaşam süreleri boyunca Kutsal Roma İmparatoru tarafından verilmişti. Bu unvanın kalıtsal bir unvan durumuna gelmesi ise Přemyslid Otakar 1198 yılında kral olduğunda mümkün olabilmiştir. Bu unvanın kalıtsallığı ya da babadan oğula devredilebilirliği 1212 yılında Kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich tarafından Sicilyalı Altın Ferman ilan edildiğinde kesinleştirilmiştir. Bu unvanın kalıtsal olacak biçimde verilmesi Kutsal Roma İmparatorunun soylular karşısında pozisyonunun zayıflaması sonucunda Çek prensinden yardım istemesiyle de bağlantılıdır.¹⁷

1212 tarihli Sicilyalı Altın Ferman, Kutsal Roma İmparatorluğu içinde Bohemya'nın istisnai durumunu teyit etmişti. Bununla birlikte XIII. yüzyılın ortalarında Bohemya'nın elde ettiği seçicilik (elector) statüsü de oldukça önemlidir. Bu seçicilik statüsü Çek kralını Kutsal Roma İmparatorunu seçen 7 seçiciden birisi yapmıştı. Ancak yine de Kutsal Roma İmparatorları özellikle Çek yöneticilerin zayıf oldukları zamanlarda Çek meselelerine direkt müdahil olmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda örneğin İmparator Frederick Barbarossa, Çek topraklarını üç farklı bağımsız birime bölmeye çalışmış ancak bu adımı bütün Çek topraklarının entegrasyonu konusunda çok etkili olamamıştır. Zaten Frederick Barbarossa'nın ölümünden sonra gelen imparatorlar tam anlamıyla bir iktidar sahibi de değillerdi. Sadece Moravya bölgesi daha sonra İmparator Frederick tarafından verilen uç beyliği statüsüne sahip olmaya devam etti. Fakat buna rağmen Moravya pratikte Bohemya ile birlikte Çek devletinin içinde kaldı ve Moravya bölgesi siyasi egemenliğe sahip bir bölge olmaktan çok idari-coğrafi bir bölge oldu.¹⁸

Çek Kralı Přemyslid II. Otakar (1253-1278) Çek Krallığı'nın sınırlarını birçok yönde geliştirdi. Günümüzde hem Slovenya hem de Avusturya içinde kalan Ştajerska bölgesinde 1260 yılında Macar Kralına karşı yaptığı savaşı kazandı. 1266 yılında ise annesinin çeyizi olarak Cheb bölgesini ele geçirdi. 1269 yılında yine Slovenya ve Avusturya sınırları dahilindeki Koroška ve Kranjska bölgelerini Çek devleti topraklarına kattı. Přemyslid II. Otakar, 1276'da Rudolf Habsburg'a karşı yürüttüğü savaşlarda ise daha az başarı sağladı ve Alpler bölgesini, Cheb bölgesini ve Avusturya'yı tekrar Habsburglara vermek zorunda kaldı. Aslında yaşanan Çek Přemyslid hanedanı ve Avusturyalı Habsburg hanedanı arasında toprak kazanma üzerinden sürdürülen hanedanlar arası bir çatışmaydı. Diğer taraftan Habsburglar karşısında alınan bu yenilgi, Bohemya'nın politik yayılmasına son vermemekle birlikte yavaşlattı. Přemyslid II. Otakar, 1278 yılında Avusturya'daki Marchfeld Savaşında öldü ve tahta küçük yaştaki oğlu II. Václav (1278-1305) geçti. Onun döneminde Çek soyluların gücü artmasına rağmen II. Václav Cheb bölgesini ve Silezyayı ele geçirdi ve Krakov civarını aldı. 1300 yılında ise aynı zamanda Polonya Kralı oldu. 1301'de ona Macaristan tahtını alması da teklif edildi ancak II. Václav, Macar tahtının oğlu III. Václav'a (1305-1306) geçmesine izin verdi. III. Václav'ın annesi Rudolf Habsburg'ın kızı Guta Habsburg idi. Bu dönemde Orta Avrupa'daki hanedanlar arası ilişkiler evlilikler yoluyla kullanılmaktaydı ki Çek Přemyslid hanedanı ve Avusturyalı Habsburg hanedanı arasında da bu türden bir ilişki kurulmuştu. III. Václav 1306 yılında öldürüldüğünde Přemyslid hanedanının son erkek üyesi de ölmüş oldu ve böylece Çek Přemyslid hanedanı ortadan kalktı.¹⁹

400 yıl süren Přemyslid hanedanı yönetimi altında Çek devleti doğmuş ve bu devletin toprakları bir değişim ve dönüşümden geçmişti. Yine bu hanedanın döneminde yani XII. yüzyılın başında Hıristiyanlık kesin bir biçimde Çek topraklarına nüfuz etti. Feodal ilişkiler bu dönemde kuruldu ve ilk kentler I. Přemyslid (1197-1230) ve I. Václav (1230-1253) dönemlerinde inşa edildi. Hatta kentlere bazı ayrıcalıklar verildi ancak bu ayrıcalıkların verilmesi değerli madenlerin özellikle de gümüş ve altının

¹⁷ Šarac, *Povijest Češke*, s. 76-79.

¹⁸ Dušan Zupka, "Forms and Communication of the Political Elites in Medieval Central Europe (Hungary, Austria and the Czech Lands 1250-1350)", *Historický Časopis*, 67/5, Bratislava, 2019, s. 790-791.

¹⁹ Mahoney, *The History of the Czech Republic*, s. 46-47.

buralarda işlenmesi ile bağlantılı oldu. XIII. yüzyılın ilk yarısının erken dönemlerinde Jihlava-Havlíčkův Brod bölgelerinde zengin gümüş madenleri açıldı. Kutná Hora bölgesindeki madencilik faaliyetleri ise yine bu yüzyılın ortasında başlatıldı. Aslında madencilik Çek kraliyet gücünün kurulmasında da etkili olmuştur. Bu gelişmelerin yaşanmasıyla birlikte Alman tüccarlar ve zanaatkarlar büyük sayılar halinde Çek topraklarına gelmeye başladılar. Ancak XIII. yüzyıl boyunca yaşanan bu Alman kolonizasyonu sadece kentlerle sınırlı kalmıştır.²⁰ Almanların kent merkezlerinde toplanmaları onların Çek nüfusu içerisinde kolayca asimile olmamalarına neden oldu. Çekler ve Almanlar arasındaki kültürel-dilsel ayrışmaya rağmen uzun vadede Çek toprakları kentleşti. Bunun yanı sıra Almanlar kentlerde soylu bir sınıf meydana getirdiler. Bu durum Çek topraklarında Alman nüfusundan oluşan homojen adacıkların ortaya çıkması anlamına geliyordu. Aslında Alman kolonileşmesi uzun vadede Çek ve Alman ilişkilerinin gerginleşmesine giden yolu açmış oldu²¹ Özellikle milliyetçilik hareketlerinin güçlendiği modern dönemlerde bu iki grup arasındaki çatışmalar da arttı.²²

Ortaçağ dönemindeki Çek kimliğinin varlığı ile ilgili bir takım yazılı belgelere bakıldığında ise örneğin Praglı rahip ve tarihçi Kosmas'ın Latince yazdığı kronikte Çeklerin ayrı bir kültürel topluluk olduklarına dair belli bir bilincin en azından dönemin Çek soyluları arasında bulunduğu belirtilmektedir. Kosmas, *Chronica Boemorum* (Kronika Čechů) denilen bu yapıtını yaşamının son dönemlerinde yani 1119 ile 1125 yılı arasında yazmıştı. Kosmas burada Çek yöneticilerinin Polonyalılar ve Kutsal Roma İmparatoru ile olan çatışmalarında Çek yöneticilerin tarafını tutarken, Prag Piskoposu ile Çek yöneticisi arasındaki çatışmalarda ise piskoposun tarafını tutmuştur. Dolayısıyla buradan Kosmas'ın birincil sadakatının herhangi bir Çek "ulusu" yerine kiliseye yönelik olduğunu belirtmek gerekir. Eski Çek dilinde yazılan ilk kronik olan Dalimil Kroniği (Dalimilova Kronika) ise 1310-1314 arasında yazılmıştır. Bu kroniğin yazarının soylu biri olduğu düşünülse de ismi bilinmemektedir. Kronikte Alman soylu sınıfına karşı duyulan bir kızgınlığın görülmesinin yanı sıra Çek yöneticilerin Alman prensesleriyle evlenmeyi alışkanlık haline getirmeleri de eleştirilmektedir. Bu kroniğin yazarı "İmparatorluk soyundan bir Alman kadın ile evlenmektense bir Çek köylü kıızıyla evlenmeyi tercih ederim. Herkesin gönlü kendi diline uyar ve bu yüzden halkım bir Alman kadını kabul etmez." şeklinde ifadeler de kullanmaktadır. Bu, aslında o zamanlar köylüler ve soylular arasındaki sosyal konumdaki uçurum göz önüne alındığında oldukça güçlü bir ifade gibi görünmektedir ama aynı zamanda da "milliyetçi" bir bakış açısını göstermektedir.²³

III. Václav Přemyslid'in 1306 yılında öldürülmesi hem Přemyslid hanedanının erkekten devam eden soyunun sonunu getirdi hem de Çek tahtının boş kalması beraberinde bir belirsizliğe neden oldu. Ancak bu belirsiz dönem kısa sürdü. Çünkü son Přemyslid olan III. Václav'ın kızkardeşi Eliška Přemyslid'in kocası Jan (John) Luxemburg Bohemya-Çek tahtını ele geçirme konusunda yaşanan mücadelede başarı kazandı ve 1310 yılında Çek Kralı oldu. Jan (John) Luxemburg, aynı zamanda Kutsal Roma İmparatoru VII. Henry Luxemburg'un oğluydu. Ancak bu "yabancı kral" Çek iç siyasi ilişkilerinde hiçbir zaman önemli bir rol oynamadı. Zaten zamanının çoğunu yetiştirilmiş olduğu Fransız sarayında geçirdi. Diğer taraftan eşi Eliška Přemyslid ile III. Václav'ın dul eşi Alžběta soylularla gizli ilişkilerini sürdürdüler. Yine de Jan Luxemburg'un yönetimi döneminde Cheb bölgesi ve Silezya topraklarının bazı bölümleri Çek topraklarına katıldı. Çünkü kendisi zaten dikkatini Çek iç ilişkilerinden çok dış meselelere vermişti. 1332'den itibaren Jan Luxemburg'un büyük oğlu olan Prens Charles, ki vaftiz ismi de Václav'dı, önemli bir etki yaratmaya başladı. Entelektüel birisi olan Charles Fransa sarayında büyümüş ve burada iyi bir eğitim almıştı. Gençliğinde Lüksemburg ve Kuzey İtalya'da da bulunmuştu. 1333 yılında Çekya'ya döndüğünde Fransızca, İtalyanca, Almanca ve Latince konuşabiliyordu. Çekçesi de iyi düzeydeydi. Çekya'ya geliştinden hemen sonra kendisini iç işlerine adadı. 1334 yılında Moravya uç beyi ve 1337 yılında ise Çek topraklarının yardımcı naibi oldu. 1346 Temmuzunda ise "Seçici Prensler" tarafından Roma Kralı (Rex Romanorum) olarak seçildi ve IV. Karl adını aldı. Aynı yılın Ağustos ayında babasının ölümünden sonra Çek Krallığı'nı miras olarak aldı ve 2

²⁰ Bakke, *Doomed to failure?*, s. 84.

²¹ Bakke, *Doomed to failure?*, s. 85.

²² XX. yüzyılda Almanya Şansölyesi Adolf Hitler Çekoslovakya'daki Sudeten Almanlarını Reich'a dahil etmek amacıyla bu ülkeyi işgal etmiştir. Dolayısıyla Çek Almanlarının bu topraklardaki varlığı XIII. yüzyıldaki Alman kolonileşmesine dayanmaktadır.

²³ Šarac, *Povijest Češke*, s. 83-85.

Eylül 1347 tarihinde Karl'a Çek Krallığı tacı takıldı. Karl, Çek topraklarını 1353'de batıya yani Yukarı Palatinate'ye, 1368'de kuzeye yani Lusatya'ya ve 1373'de de Brandenburg'a genişletmiştir.²⁴ 1355 yılında Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giydi. 1356 yılında yayınladığı Altın Ferman aracılığı ile Bohemya Kralını Kutsal Roma İmparatoru'nun yedi seçicisinden birincisi haline getirdi ki bu aynı zamanda Bohemya'ya İmparatorluk'tan tamamen bağımsız bir statü sağlamış oldu. Hatta bu fermanın bazı maddeleri Kutsal Roma İmparatorluğu 1806'da dağılana kadar yürürlükte kaldı. Bu da Bohemya'nın imparatorluk içindeki siyasi statüsünün XIX. yüzyıla kadar tanındığını ve dolayısıyla bu noktada tarihsel bir sürekliliğin olduğunu göstermektedir.

Onun hükümdarlığı, Çek topraklarında ekonomik, kültürel, ve siyasi alanlarda altın bir dönemin yaşandığı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Prag şehri sadece Çek topraklarının değil aynı zamanda Kutsal Roma İmparatorluğu'nun da merkezi haline getirilmiştir. IV. Karl, Přemyslid mirasının oldukça farkındaydı çünkü zaten annesi Eliška Přemyslid son Přemyslid olan III. Václav'ın kızkardeşiydi. *Vita Caroli* adını taşıyan biyografisinde de Aziz Václav efsanesi hakkında yazmıştı. Aziz Václav'ın mezarının etrafında bir şapel dahil olmak üzere gotik tarzda anıtsal St. Vitus Katedralinin inşasını da başlattı ve Vltava (Elbe) Nehri üzerinde başta bir taş köprü olmak üzere birçok başka etkileyici projeyi gerçekleştirdi. Ayrıca Doğu Bohemya'daki Litomyšl'de bir piskoposluk kurulmasını sağladı. Zaten eski arkadaşı ve öğretmeni olan Papa VI. Clement Prag piskoposluğunu 1344 yılında başpiskoposluk haline getirdi. IV. Karl, sanatın, edebiyatın, kilisenin ve mimarinin koruyucusu ve geliştiricisi de oldu. Onun yönetimi altında Çekçe bir edebiyat dili haline geldi ve gramer kuralları oluşturuldu. Kraliyet desteğiyle İncil'in çevirisi tamamlandı. 1348 yılında Orta Avrupa'daki ilk üniversiteyi Prag'da açtı ki bugün bu üniversite onun isminden ötürü Univerzita Karlova adını taşımaktadır. IV. Karl, Kutsal Roma İmparatoru olduktan sonra da kendi iktidarının merkezi olarak Bohemya'yı kabul etti. 1348 yılında yayınladığı anayasal bir belge ile birlikte politik anlamda Bohemya Krallığı topraklarını oluşturdu. Bohemya Krallığı, Moravya, Silezya, Yukarı Lusatya ve 1368'den sonra da Aşağı Lusatya'dan oluştu. Bu politik yapı krallık unvanını almasından sonra aynı toprakları kapsar biçimde 1635 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. IV. Karl'ın 1378 yılında ölümünden sonra onun Macaristan Kralı I. Károly'nın torunu olan Anna von Schweidnitz ile evliliğinden doğan oğlu IV. Václav adıyla 1419 yılına kadar hüküm sürdü. Ancak IV. Václav babası IV. Karl gibi yöneticilik yeteneğine sahip değildi. Bu sırada Jan Hus'un başlattığı reform hareketi Çek topraklarında bir dizi savaşın yaşanmasına neden oldu. Ortaya çıkan siyasi gelişmeler süresinde Çek toprakları siyasi istikarsızlık yaşadı ve yaşanan bir dizi karışıklıklardan sonra Çek toprakları önce XVI. yüzyılda kısmen XVII. yüzyılda ise tamamen Habsburg hanedanının yönetimine geçti.²⁵ Bu hanedanın yönetimi 1918'de Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun yıkılıp yerine Çekoslovakya Cumhuriyeti'nin kurulmasına kadar devam etti. Ancak IX. ve XIV. yüzyıllar arasında Çek devletinin temeli atılmış ve bu devletin varlığı kendi Çek hanedanını kaybetmesinden sonra bile değişik hanedanların yönetimi altında dahi çeşitli fermanlarla ve imtiyazlarla en azında teorik anlamda varlığını sürdürmüş ve bu bağlamda da Çek devletinin tarihsel sürekliliği düşüncesi XIX. yüzyıldaki Çek milliyetçileri tarafından oluşturulabilmiştir.

SONUÇ

Bu makalede IX. yüzyılda ortaya Çek devletinin XIV. yüzyıla kadar devam eden siyasi tarihi anlatılmıştır. Çek devletini kuran Çekler Batı Slavlarındandır ve Přemyslid hanedanı da bu devleti oluşturan ve 400 yıl boyunca yöneten bir hanedanıdır. Kurucu hanedanın Çek kavminden gelmesi aynı zamanda bölgedeki Batı Slavlarının da Çekler olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Yani bugünkü Çek ulusunun adı IX. yüzyılda devleti kuran yönetici Çek kavminden gelmektedir. Dolayısıyla hem bugünkü Çek devletinin kökeni ve Çek ulusunun adı erken Orta Çağ dönemine kadar gitmektedir. Kuşkusuz bu olgunun bugünlere kadar taşınmasında, farklı hanedanların ve devletlerin yönetimi altında olsalar bile, Çek entelektüelleri tarafından Çek devletinin ve Çek ulusunun bir sürekliliğe sahip olduğu düşüncesinin oluşturulabilmesi ile mümkün olmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan Çek devleti ve bu devletin kurucusu olan Çek Přemyslid hanedanı bugünkü Çekler tarafında da kendi ulusal geçmişlerinin ve kimliklerinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Çek Ortaçağının bilinmesi bu bağlamda Çek ulusunun modern dönemde hangi tarihsel geçmişe dayanarak oluşturulduğunun da anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Zaten Avrupa'da modern dönemde başlayan tüm milli hareketler kendi milli tarihlerini ve milli

²⁴ Mahoney, *The History of the Czech Republic*, s. 49-50.

²⁵ Čorný; Pokorný, *A Brief History of the Czech Lands*, s. 19-20.

kimliklerini kurgularlarken özellikle geçmişle bir bağlantı kurup kendi milli tarihlerinin bir sürekliliğe sahip olduğu düşüncesini oluşturmuşlardır. Bu durum özellikle Çekler gibi Orta Avrupa'da yaşayan ulusların milli hareketlerinde özellikle belirgindir. Çünkü bu ulusların Ortaçağ dönemindeki devletleri yabancı hanedanların egemenliği altında yüzyıllarca kaldıktan sonra modern dönemde bu ulusların entelektüelleri “ulusal uyanışı” başlatabilmek ve milli hareketlere temel bir referans oluşturabilmek için Ortaçağ araştırmalarına odaklanıp geçmişte “kendilerine” ait olan bir devletin izini sürdürmüşlerdir. Bu şekilde modern dönemde bağımsız bir devlet kurma talebinin gerekçesi Ortaçağ'da sahip olan devletlerinin varlığına dayandırılmış ve bu durum milli politik hareketlere önemli bir meşruiyet sağlamıştır. Bu durum Çekler için de oldukça geçerlidir. Ortaçağ Çek tarihini bilmek modern dönemde Çek milli hareketini anlamak ve bu hareketin liderlerinin geçmişten neyi referans aldıklarını görmek bakımından önemlidir.

Yayın Tarihi	26 Haziran 2023
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: Bir İç Hakem (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: Üç Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Benzerlik Taraması	Yapıldı-Turnitin
Etik Bildirim	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr
Date of Publication	26 June 2023
Reviewers	Single Anonymized - An Internal (Editor board member) Double Anonymized - Three External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Complaints	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr

KAYNAKÇA

Bakke, Elisabeth, *Doomed to failure?: the Czechoslovak nation project and the Slovak autonomist reaction, 1918-38*, Basılmamış Doktora Tezi, Oslo Üniversitesi, 1998.

- Čorney, Petr, Pokorný, Jiří, *A Brief History of the Czech Lands to 2000*, (Çev. Anna Bryson), Prag, 2000.
- Demir, Hakan; “Hırvatistan’da Yugoslavcılık Düşüncesi”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, II/2, İstanbul, 2013, s. 115-168.
- Demir, Hakan; “Hırvat Politikacı Stjepan Radić’in (Kon)Federal Orta Avrupa Programı”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 4/1, Edirne, 2015, s. 19-40.
- Demir, Hakan; “Slovenya’da XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Milli Hareket”, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 6/2, Edirne, 2017, s. 289-317.
- Hawes, James, *Kısa Almanya Tarihi*, (Çev. Yavuz Alogan), Say Yayınları, İstanbul, 2019.
- Hroch, Miroslav, *Avrupa’da Milli Uyanış*, (Çev. Ayşe Özdemir), İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.
- Fulbrook, Mary, *Almanya’nın Kısa Tarihi*, (Çev. Sabri Gürses), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Mahoney, M. William, *The History of the Czech Republic and Slovakia*, Greenwood, Santa Barbara California, 2011.
- Özkırımlı, Umut, *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1991.
- Šarac, Milan (Ed.), *Povijest Češke Od seobe Slavena do suvremenog doba*, Sandorf, Zagreb, 2014.
- Zupka, Dušan; “Forms and Communication of the Political Elites in Medieval Central Europe (Hungary, Austria and the Czech Lands 1250-1350)”, *Historický Časopis*, 67/5, Bratislava, 2019, s. 785-808.